

ÚSTAV LIDSKÉ PRÁCE V ROCE 1940.

=====

/Zpráva o činnosti./

Rok 1940 znamená další významný krok ve vývoji Ústavu lidské práce. Ústav se znovu přiblížil cílům, které mu byly stanoveny základním řádem. Jeho pracovní rozčlenění jest nyní takové:

Odbor I. Psychofysiologický výběr a porady při volbě povolání.

1./ Oddělení učňovské.

a/ Praha a okolí,

b/ venkov.

2./ Oddělení pro střední školy.

a/ primání,

b/ kvartání.

3./ Oddělení pro školy odborné.

4./ Speciální oddělení pro dospělé.

5./ Vychovatelská poradna.

6./ Oddělení pro komerční a průmyslové zaměstnance.

7./ Oddělení pro veřejné zaměstnance.

8./ Sledování prac.trhu dorostu a vedení venkov.poraden.

Odbor II. Ekonomie práce.

1./ Oddělení organizační.

- a/ administrativní organizace,
- b/ provozní organizace.

2./ Měření práce /časové a pohybové studie/.

3./ Výzkum práce.

- a/ technický výzkum,
- b/ psycho-fysiologický výzkum.

4./ Nábor /reklama, propagace a analyza trhu/.

Odbor III. Průmyslové školení, nácvik, doškolení.

Odbor IV. Pomocná oddělení.

1./ administrativa,

2./ evalvace testů a práce statistické,

3./ film,

4./ mechanická dílna,

5./ správa domu a úklid.

Z přehledu pracovních úseků vysvítá velmi zřetelně, že ústav se vyvíjí v instituci, která se zabývá vědecky lidskou prací ve všech jejích složkách.

Největší část činnosti zabírá ovšem stále ještě výběr. V roce 1940 bylo ústavem psychotechnicky vyšetřeno 17.552 dětí a dospělých. Vyšetřené případy se rozvrství takto:

1./ učni	7682
2./ primání	4071
3./ kvartání	2690
4./ odborné školy	1310
5./ speciální případy	
a/ děti	89
b/ dospělí	490
6./ komerč. a prům. zaměstnanci	820
7./ zaměstnanci veřejné správy	400

celkem	17552

Jak z přehledu zřejmo, nejvíce bylo případů učňovských. Vzrůst činnosti v tomto oboru souvisí do značné míry s přiřazením pražské poradny pro volbu povolání.

Na druhém místě ve výběrové činnosti jsou střední školy a školy odborné. Ve středních školách jest nejvíce primánů. Ale také počet vyšetřených kvartánů letos vzrostl a spolupráce se střední školou byla prohloubena. Přispělo k tomu do značné míry zřízení poradního sboru pro studentské otázky při Ústavu lidské práce. Podrobnosti k těmto i ostatním výborovým pracovním úsekům jsou uvedeny na příslušných místech výroční zprávy.

Značný pokrok vykazuje také oddělení pro ekonomii práce. Jeho úkolem je výzkum a úprava práce po stránce psycho-fysiologických, časových i organizačních požadavků zejména se zřetelem k výkonnosti i únavě. Oddělení organizační připravilo pro rok 1941 uspořádání organizačních kursů pro dílenské mistry a také plán kursů pro vedoucí organizační pracovníky v podnicích. Pro administrativní organizaci podařilo se získati ústavu spolupráci známého odborníka v těchto věcech, za jehož součinnosti byly učiněny přípravy ke zdokonalení služby ústavu průmyslových podniků na tomto poli.

Rok 1940 byl rokem příprav také pro oddělení, zabývající se měřením práce, časovým a pohybovým studiem a výzkumem práce po stránkách technických, po stránkách psycho-fysiologických. Byla opatřena základní aparatura pro tyto úseky a vyhledání vhodní spolupracovníci a zacvičeny pomocné síly. Ústav připravil zřízení pokusné dílny a laboratoře pro psycho-fysiologický výzkum.

Také oddělení pro výzkum náboru /reklamy, propagace a analyzy trhu/ vykazuje v roce 1940 značný pokrok. Byl to zejména Poradní sbor pro reklamní otázky, který uspořádal řadu podnětných přednášek, navázal styky a spolupráci s předními odděleními zaměstnavatelských svazů a úředními místy.

Ústav však nejen se zabýval výzkumem propagace, nýbrž také propagoval svou prací. Během celého roku byla veřejnost seznamována systematicky s úkoly a činností ústavu. Novinářské články ve všech velkých denních listech, týdenících a listech krajinských budily zájem o poslání ústavu. I v odborných časopisech byly vyloženy výsledky výzkumů, hlavně v oboru studentského poradenství. Na četných schůzích rodičovských sdružení i jinde hovořili pracovníci ústavu o významu porad ve volbě povolání, o vyhlídkách jednotlivých pracovních oborů a pod. Ovšem nejlepším propagačním prostředkem byla a bude svědomitá a cílevědomá práce ústavu, kterou se podařilo přesvědčiti veřejnost, hospodářské kruhy i úřední místa o užitečnosti snah ústavu a o účinnosti jeho práce.

I. Psychofysiologický výběr a porady při volbě povolání.

1./ Oddělení učňovské.

Poradenství pro volbu povolání nabývá stále většího hospodářského významu. Jeho vývoj v našich zemích učinil v roce 1940 značný pokrok jak po stránce odborné, tak i po stránce organizační. Definitivní organizační forma nebyla sice dosud nalezena, ale stále více se rýsuje jako nejsprávnější takové řešení, které by vedlo k nejužší součinnosti s úřady práce. Ústav lidské práce shromáždil v minulém roce značné zkušenosti jak po stránce metodické, tak také po stránce výchovy a výběru vhodných pracovníků. Organizační stadium, které se rýsuje ve zprávě o činnosti za rok 1940, bylo však již ke konci roku překonáno. Ústav očekává další pokyny ministerstva sociální a zdravotní správy. Počet zapracovaných spolupracovníků a dosavadní zkušenosti dovolují mu přizpůsobiti se jakémukoli účelnému řešení této otázky. Za nejdůležitější úkol budoucnosti na tomto poli jest považovati zkoumání vývojových tendencí a hospodářských vyhlídek jednotlivých povolání. Hospodářská stránka poradenství ve volbě povolání jest beze sporu ústředním problémem celé této otázky.

a/ Školení poradců - budování nových poraden - výzkum pracovního trhu.

Do května 1940 bylo poradenství pro volbu povolání pracovního dorostu v Čechách prováděno třemi institucemi: Ústředím poraden pro volbu povolání v Praze, Ústavem lidské práce a Zemským ústředím péče o mládež v Čechách. Ústředí poraden řídilo a subvencovalo venkovské poradny, obstarávalo odbornou a výzkumnou činnost poradenství, vydržovalo pražskou poradnu /jakožto poradnu pro obvod Velké Prahy a zároveň poradnu zemskou/ a spolupracovalo se Zemským ústředím péče o mládež na budování nových poraden. Zemské ústředí péče o mládež pomáhalo při zakládání nových poraden a pomáhalo vydržovati ty poradny, jež byly přiřčeny k okresním péčím o mládež. Protože počet venkovských poraden nebyl dostatečný a zájem o poradenství vzrůstal, vypomáhal od r. 1939 Ústav lidské práce ambulantním poradenstvím.

V celkovém poradenství byla nejednotnost jak po stránce organizační, tak po stránce odborného a administrativního vedení. Venkovské poradny byly sice soustředěny v Ústředí poraden, ale organizačně zapojeny na různé zájmové instituce /OPM, odborné školy, soc. zdravotní ústavy měst, obchodní a živnostenské komory atd./. Tato nejednotnost byla na závadu rozšiřování a prohlubování práce. Proto bylo od podzimu 1939 jednáno o soustředění a reorganizaci poradenství v Čechách. Výsledkem těchto jednání bylo: likvidace Ústředí poraden pro volbu povolání v květnu 1940, včlenění

pražské poradny do Ústavu lidské práce a rozdělení úkolů poradenství mezi ÚLP a ZÚPM. Poradny mají být budovány při dorostových odborech okresních péčí o mládež. ZÚPM má za úkol zakládati a podporovati tyto poradny a spolupracovati na organisaci a reorganisaci poradenství a výcviku poradců s ÚLP. ÚLP řídí poradenství v Čechách po stránce odborné a stará se, kromě spolupráce při organisaci poradenství, i o odborný výcvik poradců.

Organisace a budování venkovských poraden pro volbu povolání v Čechách.

Během minulého roku se podle této úmluvy podařilo zapojit k okresním péčím o mládež /tedy k ZÚPM/ ty poradny na venku, jež byly přiřčleněny k jiným institucím. V září 1940 byli svoláni na poradu všichni poradci z Cech. Byli jim ohlášeny organizační změny, probrány i reorganizační předpoklady pro další práci. Jednotnost jsme zavedli i v odborné činnosti poradců. Všechny poradny v Čechách užívají téhož vyšetřovacího materiálu, těchže tiskopisů a pomůcek, všechny se řídí jednotným pracovním plánem a postupem. Bylo nutno sestaviti a za pomoci spolupracovníků ústavu vypracovati návrhy a vzory pomůcek a jejich seznam.

Po dohodě se ZÚPM byl vypracován plán míst, kde by měly být zřízeny poradny pro volbu povolání, aby síť poraden byla úměrná počtu a potřebám pracovního dorostu v Čechách. Při volbě místa /zpravidla v sídle OPM/ bylo pamatováno na dopravní spoje a význam místa jako střediska života hospodářského, kulturního a škol. Budování nových poraden se děje etapově a bylo rozvrženo na období 3 let. Celkem k 31. prosinci 1940 bylo v činnosti 21 poradna, z čehož je 16 nových a 3 reorganisované. Ve stadiu budování od podzimu 1940 je další 21 poradna. Asi 25 dalších míst čeká ještě na zřízení poraden. Tam se bude připravovati půda, hledat zájemce o funkci poradce a pod. a v roce 1941 započneme s jejich budováním. Počítáme, že koncem roku 1942 bude síť poraden v Čechách úplná.

Při zřizování nových poraden jde v první řadě o výcvik vhodného budoucího poradce, jenž pak podle pokynů se stará během tohoto výcviku i o práce organizační. Z podnětu ÚLP vybídlo ZÚPM své okresní péče o mládež, aby za spolupráce s řediteli a inspektory škol národních, živnostenských a odborných vyhledaly vhodné zájemce pro funkci poradce /pokud už nebyl vyhledán dříve pracovníky ÚLP, a starali se i o ostatní předpoklady pro vybudování poradny. Zájemce musel vyhovovat těmto požadavkům: věk mezi 30 a 40 lety, povolání takové, aby tu byla určitá zkušenost pedagogická, dobrá znalost dorostu a pokud možno největší znalost pracovních oborů; mimo to musel míti skutečný zájem pro práci v poradenství, mít organizační schopnosti a chuť i čas k dobrovolné práci navíc atd. Prozatím těmto požadavkům vyhovují a nejvíce zájmu o práci v poradnách projeví učitelé škol národních a živnosten.

Delegovaní zájemci se zúčastnili orientačního a výběrového kursu pro výcvik poradců /dvoudenního/. Takový kurs byl pořádán již v r.1939 a znovu v r.1940. Účelem tohoto kursu je orientace zájemců o úkolech a způsobu práce v poradnách, orientace ÚLP a ZÚPM o předpokladech pro zřízení poradny v místech, odkud zájemci poslání a výběr způsobilých pro funkci poradce. Výběr byl prováděn velmi pečlivě po hromadném a individuálním vyšetření kursistů a po rozhovorech, jež s každým kursistou mají jednak psychologové /aby si doplnili poznání osobnosti každého kursisty/, jednak poradci /kteří sondují místní poměry a předpoklady hospodářsko-sociální pro vybudování poradny/.

Další výcvik byl proveden v pracovním kursu pro začátečníky, jenž byl pořádán na podzim 1939 a opakován od 11. do 21.prosince 1940 /desetidenní/. Cílem tohoto kursu bylo dáti základy ke všem pracím v poradně pro volbu povolání po stránce teoretické i praktické.

Další etapou ve výcviku poradců byla /po absolvování tohoto začátečnického kursu/ spolupráce při ambulantním poradenství, prováděném ÚLP. Kursisté asistovali a pomáhali při vyšetřování a poradách, připravovali práci na školách a zároveň se starali o budování poradny v rámci dorostových odborů svých okresních péčí o mládež /obstarání místností, lékaře, péče o sestavení poradenského sboru, zajištění spolupráce vedoucích a významných činitelů, spolupráce na evidenci pracovního dorostu atd./. Ti, kteří se během sezony /jara a léta/ osvědčili i v těchto pracích, byli pak pozváni do pracovního kursu pro výcvik poradců /pokračovacího/. Tento kurs byl uspořádán pro 16 kursistů /absolventů zmíněného začátečnického kursu z roku 1939/ od 11. do 30.listopadu 1940 /třínedělní/. V kursu byly probrány prakticky nácvik individuálních testů, skorování, hodnocení, skupinové vyšetřování, analýsy materiálu a porady. Kurs končil písemnou zkouškou. Kursisté se všichni osvědčili a byli uznáni za způsobilé k samostatnému vedení okresních poraden pro volbu povolání.

Vyškolení poradců tedy trvá prakticky rok a obsahuje: úspěšný výsledek z kursu orientačního a výběrového, osvědčení se v pracovním kursu pro začátečníky, pak ve spolupráci při ambulantně prováděném poradenství a nakonec osvědčení se v pracovním kursu pro pokročilé, k čemuž přistupují kladně vyřízené práce přípravné a organizační.

Základem poradenství je patřičný zřetel na hospodářský život. Poradce se musí opírat o dobré informace o celkovém hospodářském životě a o důkladnou znalost vývoje a poměrů v jednotlivých pracovních oborech, ať již jde o jejich stránku technickou a výrobní, sociálně politickou, odborově organizační nebo o poměry na pracovním

trhu. Potřebné informace čerpá ústav z odborného tisku zaměstnaneckých a zaměstnavatelských jednot a jejich ústředních orgánů, od zástupců jednotlivých pracovních odvětví, z tisku národohospodářského, ze zpráv odborných škol, ze zpráv ústředního statistického úřadu, ze sociálně politických a národohospodářských částí deníků atd. Podle zkušeností a z těchto informací byly zpracovány seznam chlapec-kých povolání a brožura „Jaké povolání pro dívčí dorost?“ Vedle přehledu hlavních skupin povolání pro dorost jsme se snažili zachytit i podmínky přijetí, dobu učení /výcviku, školení/, pak přehlednouti jednotlivé obory s příslušným odborným školením, připomenouti význačné požadované vlastnosti pro ten který obor a všimnouti si i zaplněnosti jednotlivých pracovních oborů pracovníky /abychom mohli posoudit, jak který obor máme doporučovat/. Při vší péči, jež mohla býti v omezeném pracovním čase studiu trhu práce věnována, jsme si vědomi, že jest třeba práci v tomto úseku prohloubiti a vybudovati řádné a výkonné oddělení pro studium hospodářských poměrů v jednotlivých povoláních.

Abychom mohli snáze získávat informace o trhu práce a data k evidenci pracovního dorostu a aby se celá práce v poradenství mohla po všech stránkách šířit a prohlubovat, vykonali jsme přípravy k utvoření Poradního sboru při ÚLP pro otázky pracovního dorostu, jehož první pracovní schůze je již stanovena.

Popsaný pracovní úsek vede v Ústavu lidské práce Dr. Marie Purkyňová.

b./ Poradna pro volbu povolání v Praze.

Poradna pro volbu povolání při Ústředí poraden pro volbu povolání v Čechách měla do konce ledna své místnosti v Praze X.- Karlíně, Palackého tř. 33. Poněvadž její činnost byla vážně ohrožena uhelnou kalamitou, požádala v únoru o pohostinství Ústav lidské práce.

Do konce března působila samostatně a vyšetřila v té době 283 dívek a 47 hochů. V příštím období došlo k personálním a organizačním změnám. Odešel Dr. J. Váňa, sl. Stahlová, pí. Erbenová a MUDr. Beránková. V květnu likvidovalo Ústředí poraden pro volbu povolání v Čechách a včlenilo se do Ústavu lidské práce. Poradna se stala jedním z jeho odborů. Do konce června řídila práce v poradně Dr. Marie Purkyňová. V administrativní i odborné činnosti vypomáhali poradně v době od března do června pracovníci ÚLP. K dalším větším personálním změnám došlo 1. července. Vedoucím poradny byl ustanoven Dr. Jan Zadražil. Psychotechnické vyšetřování konali a porady od té doby udíleli Dr. J. Zadražil, Josef Srp, Marie Adamcová, od prosince Ot. Dohnalová, při vyšetřování vypomáhal Zdeněk Čuhel. Lékařské prohlídky konali MUDr. E. Bena, MUDr. O. Říha a MUDr. Jos. Mls.

Poradna se po splnutí s ÚLP nazývá Poradna pro volbu povolání pro Prahu a okolí. Do její oblasti patří Velká Praha, Praha-Venkov a na čas potřeby okresy Jílové, Říčany a Brandýs n./L.

Celkem bylo v r.1940 vyšetřeno 3.242 dětí. Poradna užívá metod, stanovených ÚLP. Kromě testů Army-Alfa, R, Bourdonu, kreslířského testu, testu zručnosti, Stenquist a j. speciálních testů používá metody dotazníkové. Dotazníky pro rodiče, učitele, žáka, a záznam o lékařské prohlídce, byly po zkušenostech nově upraveny a doplněny.

Spolupracovníci poradny byli v trvalém styku s učitelstvem národních škol, se společenstvy i s jednotlivými živnostníky, mistry a vedoucími učňovských oddělení velkých továren. Vykonali v tomto roce řadu přednášek pro rodičovská sdružení, přispívali články do různých odborných časopisů a denních listů, poskytovali četné informace redaktorům, přednášeli také v začátečnickém a v pokračovacím kurse pro příští vedoucí venkovských poraden. M.Adamcová napsala knížku „Kdy má řemeslo zlaté dno?“ V prosinci byly vykonány přípravy k uspořádání kursu pro pražské učitelstvo měštanských škol na téma: „Příprava žactva pro správnou volbu povolání“ a přípravy k vyšetřování žactva měštanských škol v roce 1941.

c./ Ambulantní vyšetřování žactva měšť.škol v Čechách.

Aby bylo odpomoženo nedostatku poraden pro volbu povolání v Čechách, přikročil Ústav lidské práce již ve školním roce 1939 k ambulantnímu psychotechnickému vyšetřování a k ambulantním poradám. Tato ambulantní činnost se setkala s velkým zájmem a měla značný úspěch. Protože ani v roce 1940 nebylo ještě dostatek poraden na českém venkově, byla tato akce znovu opakována.

V listopadu a prosinci m.r. byli ředitelé škol informováni o organizaci psychotechnického vyšetřování. Školám, které o to požádali, byl zaslán propagační materiál se žádostí, aby byl rozdán žactvu, které dokončuje školní docházku. Na základě přihlášek, kterých došlo 3800 ze 161 školy, bylo přistoupeno k uskutečnění vyšetřování. Aby se této akce mohlo zúčastnit též nejchudší žactvo, které zpravidla potřebuje rady nejvíce, uvolil se Ústav lidské práce vyšetřiti na každé škole několik žáků zdarma /celkem asi 10% přihlášených/. Jejich výběr byl ponechán ředitelům škol.

Vyšetřování bylo zahájeno v lednu. Poněvadž pololetní prázdniny byly na školách prodlouženy, mohlo býti v ambulantním vyšetřování pokračováno až v březnu. Následkem těchto mimořádných poměrů byly porady skončeny proti původnímu plánu teprve v červnu.

K práci bylo použito jednak testů, které měří jednotlivé složky mentálních vloh,

rychlost a pečlivost při výkonu práce, schopnosti kreslířské, manuální zručnost, jednak dotazníků.

Školský dotazník, který vyplnili třídní učitelé, informoval poradce o povaze, chování ve škole a školním prospěchu a zvláštních zálibách žáka.

V rodičovském dotazníku seznamovali rodiče vyšetřujícího s fyzickým a mentálním vývojem svého dítěte a připojovali svá přání, týkající se budoucího povolání. Žákovský dotazník, obsahující část zájmovou a osobní, poučoval poradce o zájmech pro jednotlivá povolání nebo pro další vzdělání. Radu o budoucím povolání není možno udělit bez zjištění tělesného a zdravotního stavu žáka. Podrobili se proto všichni žáci také lékařské prohlídce. Ústav lidské práce projednal tuto záležitost buď sám, nebo prostřednictvím ředitelů škol s míst. lékaři.

Ředitelé škol podporovali ochotně akci Ústavu lidské práce. Učitelé téměř ve všech místech projevovali o vyšetření zájem a někde si vyžádali podrobnější vysvětlení účelu psychotechnického vyšetření a význam porad při volbě povolání. V některých školách byli kromě učitelstva a ředitele škol přítomni při testování také okresní školní inspektoři, zástupci rodičovských sdružení a absolventi kursu pro poradce při Okresních péčích o mládež.

Po zpracování a prostudování materiálu byly zahájeny porady s rodiči vyšetřených dětí. Poradci navštívili školu, aby sdělili rodičům výsledky psychotechnických zkoušek a poradili jim, který druh povolání nebo další odborná studia by byl pro jejich dítě nejvhodnější. Porada s každým otcem nebo matkou vyšetřeného byla soukromá a trvala zpravidla 15 - 20 minut. Kromě ústní porady obdrželi rodiče ještě stručný písemný posudek, jehož kopie byla dána ředitelství školy. V mnoha případech sloužily tyto posudky jako průkaz způsobilosti pro určená povolání a rodiče jich mohli použít při hledání vhodného učňovského místa.

Přání rodičů nebo žáků se však někdy neshodovalo se skutečnými schopnostmi, které projevily děti při psychotechnickém vyšetření, ale téměř ve všech těchto případech podařilo se poradci přesvědčit rodiče o nevhodnosti zvoleného povolání, takže se většinou přizpůsobili poradě. Někteří z účastníků kursu pro poradce pro volbu povolání byli přítomni i při poradách, aby nabyli dostatečné praxe. Jednoduché případy řešili po dohodě s poradcem z Ústavu lidské práce sami, takže mohli později /při dodatečných přihláškách žáků z tohoto místa/ provést vyšetřování i porady již samostatně. Až na potíže, které byly zaviněny mimořádnými poměry, měla celá akce hladký průběh. Spolupráce s řediteli škol, učitelskými sbory, rodiči i ostatními kruhy občanstva, kteří mají o otázku volby povolání našeho dorostu zájem, bylo shledáno, že akce Ústavu lidské práce je pokládána za velmi důležitou a že by měl v ní

7.

pokračovat i dále. Úsek ambulantního poradenství vedl Dr. Jan Zadražil. Když byl pověřen vedením poradny pro Prahu a okolí, převzal tento úsek učitel Josef Srp.

2./ Středoškolské oddělení.

Pronikavé změny na trhu práce, nová orientace a hodnocení lidské práce vůbec a rukodělné zvlášť, změny v hospodářském a sociálním uspořádání poměrů našeho národa projevily se v několika směrech v životě našeho středoškolského studenta. Úvahy o vstupu dítěte na střední školu byly mnohem svědomitější a pečlivější a rodiče ochotně se obraceli na instituce, které ve výběru středoškolského žactva měly závažný hlas. Odraz vnějších poměrů se závažně projevil jak v rozhodování o vstupu na střední školu, tak v rozhodování kvartánů, kteří před ukončením čtvrté třídy střední školy uvažovali buď o dalším studiu středoškolském či odborném, nebo o některém praktickém povolání. Proto také v minulém roce byla činnost v oboru studentského poradenství mnohem intenzivnější a zájem o naši práci značně vzrostl nejen u rodičů a dětí, ale také u školy.

a/ Výběr žactva do prvních tříd střední školy.

Po úspěchu roku 1939 s psychotechnickým vyšetřováním žáků, hlásících se na studia, stál primánský odbor v roce 1940 před dvojnásobným, stejně významným úkolem: Především, aby podal přesvědčivý důkaz o praktické ceně svého vyšetřování pro výběr schopných studentů. A za druhé, aby metodami, zdokonalenými jednorocními zkušenostmi, prozkoumal další ročník nastávajících pražských studentů.

Praktické ověřování svých výsledků podnikl primánský odbor v tomto roce třikrát. Asi na 800 dětech podle prospěchu v první konferenci, pak podle pololetní klasifikace a konečně podle výsledků celého prvního školního roku. První dvě revize již byly veřejnosti předloženy, na třetí se ještě pracuje.

Ze všech těchto šetření vysvítá, že psychotechnické vyšetření má při srovnání jak s přijímací zkouškou z češtiny a počtů, tak i posouzením na osobním listě nejvyšší prognostickou hodnotu, prognosa podle ní vyslovená se nejlépe ze všech klasifikací shoduje se skutečným prospěchem na studiích. Výsledky práce ústavu byly proto velmi příznivě přijaty profesorskými sbory i ředitelstvími pražských středních škol.

Pololetní revize, která se dala z úředního pověření zemské školní rady v Praze, dala podnět k reformním návrhům pro úpravu výběru studentstva, jejichž vypracováním

*/ „Co říká obecná škola střední škole o svých žácích?“ Věstník pedagogický, roč. 1941, seš. 2.

„Výběrová hodnota přijímacích zkoušek do primy.“ Střední škola, roč. 1940-41, seš. 3.

„Nad primánským vysvědčením“, Rodiče a škola, roč. 1940-41, seš. 11.

ministerstvo školství ústav výnosem zem.šk.rady ze dne 23.května 1940 č.III-110/14 pověřilo.

Vyšetřování školního ročníku 1939/40 pražských dětí, hlásících se na studia do primy, bylo prováděno organizačně i metodicky stejným způsobem jako prvního roku, protože se postup osvědčil. Prostřednictvím správ národních škol jsme zvali děti k vyšetření na dvě půldne, s intervalem asi týdenním; tímto dvojím vyšetřením jsme se chtěli vyvarovati chyb, plyneucích z přirozené kolísavosti dětské výkonnosti. Vyšetřovací metodou bylo druhé /přepracované/ vydání Pražského testu výběrového I.stupně, který v jedenácti úlohách vyčerpává různé aspekty rozumové činnosti a který dovoluje vytvořiti si podle číselných výsledků názor na intelektuální úroveň vyšetřovaného. Tam, kde pro to byly zvláštní důvody /dětí s nápadně kolísavým výsledkem, v rekonvalescenci, s nečeským školením a pod./, jsme zvali ještě k dalšímu, kontrolnímu vyšetření individuálnímu. Bylo jich letos 222 /proti 164 loni/. Celkem jsme vyšetřili v „primánské akci“ 3790 dětí /loni 3154/.

Číselný vzostup, který se tu jeví, není způsoben jen vzrůstem případů pražských, nýbrž i vyšetřováním na venkově, kde se rodiče kolektivně přihlašovali k dobrovolnému vyšetření svých dětí. Tak jsme zajeli i na místě vyšetřili žáky z Českého Brodu a Úval /43 příp./, z Ml.Boleslavě /60/, z Kolína /57/, Nymburka /44/, Klatov /31/ a z Písku /39/.

Problémy metodické nás přivedly k dalšímu významnému úseku práce: přistoupili jsme k vypracování českého národního testu pro vyšetřování inteligence individuální metodou. Jejím podkladem je americká práce Termana-Merillové, jejichž měrnou škálu jsme přeložili a pokusně ověřili na tomto materiálu:

- 24 děti věku předškolního,
- 46 dětí 1.třídy obec.školy smíšené v Praze-Vokovicích,
- 25 dětí 2.-5. třídy školy chlapecké na Žižkově,
- 18 dětí 5.tříd venkovských,
- 224 dětí 5.tříd v rámci vyšetřování primánů,
- 54 dětí různého stáří normálních
- 31 dítě různého stáří, výchovně obtížných /ve Vychovatelské poradně/.

Celkem 422 dětí.

Podle zkušeností, jichž jsme nabyli měřením těchto případů, jsme upravili a přepracovali původní škálu do formy, kterou pokládáme za východisko dalšího výzkumu. Na kursu poradců pro volbu povolání, který náš ústav konal v listopadu, zacvičili jsme účastníky v užívání této metody a ti pod naším vedením vyšetřili žactvo různých věků a různého prostředí. Tím se nám podaří získati dostatečně reprezentativní vzorek pro statistickou analysu výsledků a jejímž konečným cílem jest právě český, u nás stan-

standardovaný individuální test.

Zkušenosti s primánským testem jsme také využili pro výzkum žáků měšťanských škol. Vybrali jsme k tomu účelu z 11 úkolů sedm nejsignifikantnějších, snížili požadavky přiměřeně úrovni dětí, jimž je určena.

Je samozřejmé, že primánské oddělení se obracelo především k otázce výběru žactva na studie. Šlo o to, zda dosavadní předpisy o přijímání žactva na střední školu zaručují skutečně správný výběr nadaných dětí. Za tím účelem jsme s povolením České zemské školní rady vypsali z úředních knih prospěch všech pražských primánů ze škol. roku 1939-40 a také klasifikaci osobního listu, frekvenčního vysvědčení, přijímacích zkoušek a psychotechnického osvědčení. Pak jsme statisticky zkoumali, jak jednotlivé klasifikace, které o přijetí nebo zamítnutí rozhodovaly, se shodovaly se skutečnými výsledky školní práce za celý studijní rok. Závěry tohoto výzkumu právě teď přicházejí do tisku.

Výsledky tohoto šetření vedli nás k vypracování nového osobního listu. To je důvěrná listina, kterou vyplňuje učitel obecné školy o svých žácích, kteří jdou studovat, a jeho popis spolurozhoduje při zápisu.

Druhou výběrovou metodou je přijímací zkouška. I tu jsme opatřili podklad pro návrh nového způsobu zkoušení, a to podle těchto zásad: přijímací zkouška budiž na všech školách stejně těžká, budiž jednotně klasifikována a dějž se podle požadavků vědeckého měření duševní výkonnosti. K tomu ovšem ještě přistupovaly problémy povahy administrativní - aby nový přijímací postup byl co nejjednodušší a co nejméně měnil dosavadní navyký postup.

b./ Kvartání.

Rodiče kvartánů byli, jako jiná léta, upozorněni na psychotechnické vyšetřování a porady o volbě povolání nebo školy zvláštními letáky, v nichž jim byla vysvětlena podstata naší práce. Současně ředitelství všech českých středních škol a profesori třídní v kvartách byli informováni o naší akci na venkovských ústavech a byli požádáni o spolupráci.

S psychotechnickým vyšetřováním se započalo v Čechách 23. března a bylo skončeno 11. května 1940. Porady začaly 14. května a skončily na venkově 15. června, v Praze 20. června 1940.

Ústav lidské práce měl zájem na tom, aby poradenskou práci na středních školách na Moravě prováděli pracovníci z Moravy, ale aby se pracovalo týmiž vědeckými metodami jako v Čechách. Proto po dohodě s p. univ. doc. Dr. V. Chmelařem bylo studentské poradenství po stránce organizační svěřeno Zemskému ústředí péče o mládež na Moravě a

odbornou práci prováděli profesori-poradci v Okresních poradnách, kteří prošli nácvičným kursem, uspořádaným pro ně v Brně Ústavem lidské práce. Psychotechnická vyšetřování na Moravě se provádělo v dubnu a květnu, porady v červnu 1940.

Na českých středních školách v Čechách bylo vyšetřeno 2547 žáků, z toho 1640 chlapců a 907 dívek z 99 ústavů. Na Moravě bylo vyšetřeno 840 žáků, z toho 591 chlapců a 249 dívek ze 40 ústavů. Celkem tedy bylo psychotechnicky vyšetřeno 3387 žáků čtvrtých tříd středních škol v Protektorátě Čechy a Morava na 139 ústavech. Rodičům všech vyšetřených žáků byla udělena psychologická a pedagogická porada.

Ústav lidské práce při své rozsáhlé činnosti praktické a teoretické v minulých letech nashromáždil bohatý materiál a zkušenosti, jichž bylo použito k sestavení nového souboru testů, konstruovaných podle osvědčených a nejnovějších psychotechnických a psychologických metod. Výsledkem této práce byl Pražský test výběrový II. stupně, jímž byli letos po prvé vyšetřeni všichni přihlášení kvartáni v Čechách a na Moravě. Test slouží k výběru našich kvartánů pro studium na vyšším stupni střední školy a měří výši verbální i názorové složky inteligence. Zvláštním testem byla pak ještě zjišťována pozornost, přesnost, rychlost a průběh práce a výkon žákův při jednoduché duševní činnosti.

Kromě souboru testů používali psychologové dotazníků a to žákovského, rodičovského a školského. Údaje v těchto dotaznících slouží k informacím o žákově rodinném životě, sociálních, hospodářských, příp. i zdravotních poměrech a o oněch vlastnostech nebo schopnostech, jež se nedají metodou psychotechnickou zjišťovati a spolehlivě je nám může podat jen ten, kdo může dítě delší dobu pozorovati při práci ve škole, příp. i mimo školu. Zde se zvlášť osvědčuje nově sestavený dotazník školský a upravený dotazník rodičovský. K letošnímu souboru byl přidán nový dotazník, zjišťující extravertnost nebo introvertnost dítěte, což jsou podstatné charakterové kvality, důležité pro volbu povolání.

V rozhovoru s rodiči interpretoval poradce výsledky psychotechnického vyšetření, sdělil rodičům jaké jsou žákovy schopnosti, charakterové vlastnosti, pracovní tempo, zájmy, sklony a plány a poradil, která další cesta by byla pro dítě, vzhledem k zjištěným kvalitám, nejpřiměřenější. Zvlášť podrobně byli rodiče informováni o školách odborných a o povoláních praktických, zejména v oněch případech, kdy žáci i rodiče projevili zájem o směr tohoto školení nebo povolání. O poradě vydal psycholog ústavu osvědčení, jehož prvopis dostali rodiče ihned po poradě, prvý průpis škola, druhý byl ponechán pro potřeby ústavu. V tomto osvědčení byla vyznačena výše žákovy inteligence, převládala-li některá složka, bylo to zvlášť vyznačeno, stupeň schopností pro další studium a stručný obsah porady.

Pro svou práci byli poradci dobře připraveni. Ústav lidské práce vydal pro ně soupis všech mužských a ženských povolání a u každého byly přesné podmínky přijímací, požadované schopnosti duševní i tělesné, vyhlídky a možnosti po vyučení, samostatnost v jednotlivých oborech, poptávka a nabídka. Všechny tyto údaje si ústav opatřil za spolupráce s úřady práce a na základě informací učňovského oddělení při Úřadu práce v Praze.

U těch žáků a žákyň, kteří se chtěli věnovat řemeslům a nebyli dosud rozhodnutí pro určitý obor, bylo provedeno dodatečné vyšetření manuální zručnosti, pohotovosti, hbitosti, kombinačních schopností a obratnosti při manuální práci. Toto vyšetření bylo provedeno v ÚLP a doplněno lékařským posudkem o tělesné způsobilosti k povolání.

Zkušenosti poradců při rozhovorech s rodiči byly velmi dobré. Rodiče byli nakloněni tomu, aby hledali pro své děti uplatnění v těch oborech, pro které dítě má schopnosti. Úbylo zřetelně případů, kdy rodiče trvají na studiu, třebaže je zřejmo, že dítě nemá pro studium nadání.

Rok 1940 znamená značně prohloubení spolupráce ústavu se školou a zvýšený zájem školy o činnost ústavu. Podstatně se změnil názor mnohých profesorských sborů, jež se přesvědčily o vážné a zodpovědné naší práci pro blaho nejen středoškolského studentstva, ale také ve prospěch školy. Ředitelství škol vycházela nám všude s největší ochotou vstříc, páni ředitelé se velmi živě zajímali o naši práci a našim spolupracovníkům se snažili co nejvíce ulehčiti jejich zodpovědný a těžký úkol. Ministerstvo školství a národní osvěty oznámilo profesorským sborům prostřednictvím ženských školních rad, že si mohou vyžádati od Ústavu lidské práce psychologický posudek o oněch žácích, u nichž nejsou bezpečné předpoklady pro úspěšné studium na vyšší střední škole se zřetelem k jejich duševním schopnostem, nebo o jejichž schopnostech se mínění prof.sboru rozchází. V takových případech prováděl Ústav lidské práce psychotechnické vyšetření zdarma a výsledky sdělil pouze škole k úřední potřebě. Většina ústavů, na nichž se vyšetřovalo, si vyžádala naší spolupráce, zvláště u žáků studijně slabších. Některé ústavy požádaly o vyšetření celých kvart a výsledků potom použily při srovnávání žáků podle prospěchu ve škole a zjištěných schopností. Školské dotazníky vyplňovali pp.profesoři třídní velmi svědomitě a přispěli tak k dokreslení našeho obrazu o žakově osobnosti v těch bodech, kde testovacích metod není možné použít.

Matematické a statistické oddělení Ústavu lidské práce provedlo korelace všech testů v novém souboru a faktorovací metodou se analysovaly a zdokonalují testy, jimiž jsme letos pracovali. Tisíce případů bylo zpracováno, aby se zjistily zájmy našich

kvartánů o povolání a školy, o vyučovací předměty, jejich prospěch, jejich schopnosti, přání dětí a rodičů, sociální, hospodářské a rodinné poměry.

Ústav sleduje osudy psychotechnicky vyšetřených kvartánů a požádal proto v zájmu ředitele středních škol, aby mu sdělili, kteří žáci psychologicky vyšetření na ústavě zůstali a kteří odešli a kam. O všech žácích se vede kartotéka a bude sledován jejich prospěch na střední škole a úspěchy nebo neúspěchy na školách jiných nebo v praktických povoláních. - Vyšetřování kvartánů vede Dr.F.Hyhlík.

c./ Poradní sbor pro otázky studentské.

K prohloubení spolupráce se školskými kruhy, s rodiči a s veřejností vůbec byl zřízen Poradní sbor pro otázky studentské, který se ustavil v říjnu 1940. Úkolem sboru jest tlumočiti požadavky školy i rodičů vůči Ústavu lidské práce, sledovati činnost ústavu na střední škole a působiti k zlepšení a správnému chápání této práce se strany veřejnosti.

Ve sboru zasedají zástupci ministerstva školství, zem. škol. rady, Sdružení čes. profesorů, Sboru rodičovských sdružení, Studentského zdravotního ústavu, Stredoškolské soc. péče a j. Předsedou sboru je p. vrch. škol. rada F. Křenek. Sbor se rozčlenil v sekce, a to v sekci primánskou /předseda vrch. škol. rada J. Vitovský/, kvartánskou /předseda vrch. šk. rada Dr. A. Wangler/, a obecnou /předseda univ. prof. Dr. J. Hendrich/. Kromě schůze ustavující, na níž pronesl programní řeč předseda ústavu min. rada Dr. Ladislav Šíp a referát Dr. R. Mudroch /o úkolech primánského odboru/, a Dr. F. Hyhlík /o úkolech odboru kvartánského/, se konaly tyto schůze: sekce primánská pojednala o osobních lístcích, sekce kvartánská o přestupu žactva z kvart do kvint, sekce obecná o dívčím vzdělání a o poměru Rodičovských sdružení a Podpůrných spolků na středních školách. Všechny schůze přinesly cenné podněty pro práci ústavu a také rozšířily zájem o jeho činnost.

3./ Odborné školy.

Na podkladě výzkumu, provedeného na průmyslových školách v Praze I., v Českých Budějovicích, v Karviné v I. ročnících v roce 1934 podán byl v roce 1939 prostřednictvím ředitelství I. průmyslové školy v Praze I. návrh na novou úpravu přijímacích podmínek do těchto škol. Dosavadní podmínky doplněny byly povinným psychotechnickým vyšetřením. Výsledek psychotechnického vyšetření měl rozhodovati o pořadí pro přijetí spolu s průměrem známek za poslední 2 školní roky a spolu s výsledkem přijímacích zkoušek vědomostních. Při tom byl upraven také způsob při-

přijímacích zkoušek vědomostních podle metod obvyklých při mentálních měřeních testových. Tyto přijímací podmínky byly zavedeny nejprve na I. průmyslové škole v Praze a v roce 1940 rozšířeny také na II. průmyslovou školu v Praze XVI. O zkušenostech s novým způsobem přijímacích zkoušek podala obě ředitelství zprávu ministerstvu školství a národní osvěty. Ve zprávách bylo doporučeno ponechat nový způsob přijímání žactva na obou pražských průmyslových školách pokusně po několik let beze změny.

Vyšetřením kandidátů I. ročníku průmyslových škol bylo v roce 1940 provedeno novým testovým souborem. Nový způsob vyšetřování dovolil mnohem přesnější diferencovanější zhodnocení schopností a zejména také přesnější určení názorové složky mentálního nadání, kterážto se ukázala pro úspěch při studiu na průmyslové škole zvláště významnou. Podrobným statistickým vyšetřováním srovnávání školního prospěchu s výsledky psychotechnického vyšetřování byla zjištěna prognostická hodnota všech k vyšetření použitých testů. Kromě toho byla zkoumána také prognostická hodnota předchozího školního prospěchu a prognostická hodnota přijímacích zkoušek a to jak způsobu dřívějšího, tak i způsobu nového, navrženého Ústavem lidské práce. Ukázalo se, že nejspolehlivějším měřítkem budoucího školního prospěchu je psychotechnické vyšetřování. Nově upravené zkoušení vědomostní ukázalo rovněž mnohem větší spolehlivost a prognostickou hodnotu, než způsob dosud užívaný. Ústav lidské práce bude i nadále výsledky sledovati a po zhodnocení všech zkušeností navrhne, stejně jako tomu bylo u primánů, nejvhodnější způsob přijímacích podmínek pro průmyslové školy.

O psychotechnické vyšetření nastávajících žáků průmyslových škol projevíly zájem také některé ústavy mimopražské. Dosud nebylo možno vyhověti těmto přáním z důvodů organizačních a technických. Přece však v jednotlivých případech obrátili se rodiče z různých míst hlavně v Čechách o vyšetření svých dětí, které mínili dáti na průmyslovou školu. Také na některých nižších odborných školách byl projevěn o psychotechnické vyšetření značný zájem. Pokud to bylo možno, ústav v obou případech vyhověl. Celkem bylo pro odborné školy vyšetřeno v roce 1940 1.310 dětí. Práci v tomto úseku vede Ing. J. Havlíček.

4. Speciální oddělení pro dospělé.

V roce 1940 byl organisován nový úsek činnosti, soustředěný v „speciálním oddělení pro dospělé“. Jeho úkolem je psychotechnická práce poradnická a výběrná pro dospělé a dospívající /od 16 let věku/ ve speciálních případech, které nelze zařadit do pracovního okruhu jiných oddělení a které svým rázem vyžadují prohloubeného

vyšetření striktně individuálního a co do metody zvláště přizpůsobeného danému případu. Jde hlavně a/ o poradnictví a výběr pro studující, absolventy a kandidáty vyšších škol, b/ o poradnictví v otázkách přeškolení a změny povolání u dospělých, c/ o psychotechnický výběr v případech, kde jest třeba zvláště důkladného individuálního psychologického průzkumu osobnosti jako celku, tedy na př. při posuzování duševní způsobilosti pro místa vedoucí, zvláště odpovědná nebo vyžadující zvláštních kvalit osobních, hlavně též charakterových. Jest to pole působnosti, na němž lze nejlépe prakticky ukázat, že psychotechnika v dnešním stavu svého vývoje neznamena jen hromadné zkoušení standardními soubory testovými, nýbrž že jest s to náležitě zhodnotiti a tvořivě uplatniti všechny dnes již tak rozrůzněné metody psychologické analýsy osobnosti a všechny poznatky, jež skýtá netušený rozmach moderní vědecké psychologie a zvláště též charakterologie.

Via facti navazuje činnost tohoto oddělení na práci dřívějšího oddělení pro abiturienty, jehož původní program se vzhledem k změně poměrů stal neaktuálním. Toto oddělení se původně zabývalo - vedle rozvětvené práce organizační, která plánovitě směřovala k uskutečnění různých přeškolenacích možností pro abiturienty při odborných školách - též vypracováním nového souboru metod k zjišťování mentálních schopností u abiturientů. Ježto šlo o soubor adjustovaný pro nejvyspělejší stupně mentální, nabízela se možnost, využití jej právě v širším rámci psychologického vyšetřování dospělých a dospívajících, z čehož pak organicky vyplynul program speciálního oddělení, o němž je zde referováno.

Aby bylo možno dostáti úkolům - v jistém smyslu širším, obecnějším - tohoto oddělení, bylo nutno ovšem zmíněný soubor dále rozvinouti, přizpůsobiti a doplniti metodami dalšími. Proto se činnost oddělení v roce 1940 vyznačuje hlavně prací, směřující k realizaci pokud možno všestranné a pružné soustavy vyšetřovacích metod, na niž ovšem později navazuje též již činnost praktická, to jest vyšetřování případů sem spadajících za účely poradenských a výběrových.

Při konstrukci nových testů bylo dbáno, aby testy v užším slova smyslu mentální byly doplněny vhodnými soubory testů k sondování některých důležitých speciálních schopností. V tom smyslu byl především sestaven soubor zkoušek pro zjišťování schopností psychomotorických a dále byl vypracován podrobný návrh zkoušek pro diagnosu hudebního talentu.

Dále bylo třeba doplniti zkoušky schopností metodami, pomocí nichž by bylo možno psychologicky analyzovati osobnost též po jiných stránkách, tedy hlavně po stránce povahové a vůbec v oblasti hlubšího osobního prožívání, určujícího vztah k životu a práci; tedy poznati psychologicky osobnost jako celek, vývojově i v cel-

kovém přítomném stavu. Z toho hlediska byly vypracovány tři metody dotazníkové. Vzhledem k tomu, že pro stanovené úkoly má zjišťování povahových vlastností kardinální význam, že však současně jeho metody jsou pro současnou vědeckou psychotechniku nejaktuálnější a nejotevřenější problémem, byl těmto metodám věnován zvýšený zájem badatelský a studijní. Podrobně byly studovány, co do diagnostické spolehlivosti a validity, hlavně čtyři metody:

- 1/ grafologická analýza,
- 2/ Warteggův test k zjišťování základních charakterových struktur,
- 3/ Bernreuterův test typologický,
- 4/ Dr. Stavělem sestavený dotazník Z-VIII k výzkumu základních tendencí v oblasti osobních zálib a zájmů. Metodou kasuistických studií bylo zkoumáno, zdali výsledky, dosahované těmito odlišnými diagnostickými prostředky, spolu souhlasí a v jakém jsou vzájemném vztahu, a zda tedy může být kombinováním těchto různých metod zvýšena jednak spolehlivost, jednak prohloubenost charakterologických záběrů. Zvláště podrobně byla zkoumána diagnostická hodnota zmíněného dotazníku Z-VIII. Výsledky tohoto studia jsou shrnuty ve vědecké práci, která jest od roku 1940 uveřejňována ve „Věstníku pedagogickém“. Práci tohoto oddělení vede univ. doc. Dr. J. Stavěl.

5. Vychovatelská poradna.

Ve Vychovatelské poradně, kterou řídí Dr. O. Říha, bylo v minulém roce /kromě 2 zevrubných revisí případů starších/ vyšetřeno 89 dětí /68 hochů a 21 dívek/.

Popud k vyšetření dali rodiče a příbuzní v 30 případech /z toho po upozornění novinami a filmem 5/, škola ve 13 případech, soc. péče a soud mládeže v 22 případech, lékaři ve 4 a spolupracovníci ÚLP v 20 případech.

Důvodem k vyšetření byly nejčastěji výchovné potíže /24 případy/, školní neúspěchy /23 případy/, školní konflikty /14/, nadměrné nadání /2/, nedostatečné nadání /1/, tělesné úchyly /3/. - Při rozhodování o studiu vyšetřili jsme individuálně 13 nastávajících primánů, u nichž podrobné vyšetření bylo indikováno buď tělesně nebo duševním stavem. Vysloveně sociálně zaměřena byla vyšetření při volbě povolání mládeže úchylné, z níž 17 případů bylo s nedostatečnými duševními schopnostmi, 8 tělesně vadných a 13 povahově úchylných, 11 zanedbaných a sociálně ohrožených.

Jako hlavní příčina obtíží, pro které bylo o vyšetření žádáno, rozpoznáno bylo nejčastěji nedostatečné nadání rozumové /39/, povahové úchyly /29/, nesprávná výchova /23/, zanedbaná výchova /23/, tělesná nedostatečnost /15/.

Analýza příčin děje se po zvážení všech nashromážděných zpráv, které získáváme zevrubným vyšetřením anamnestickým, k němuž žádáme vždy podrobnou zprávu třídního učitele, případně i příslušné soc. péče, pak individuálním výzkumem duševním, tělesným a sociálním.

Konkrétní porady o nápravě kromě ústního sdělení ve většině případů podávají se i písemně a zejména pro školy a sociální instituce spojeny jsou správnými návrhy kurativními. Nedostatek nápravných zařízení a často i povaha řešeného případu jest příčinou, že velmi mnohý z nich nelze vyřídit jedinou návštěvou, že dochází k opěťovaným konzultacím, které se nemohou omezit ani časem, ani počtem; počet 10 - 15 návštěv, týkajících se jednoho případu, není zvláštností.

6./ Oddělení pro komerční a průmyslové zaměstnance.

Po přechodném poklesu vyšetřených případů v r. 1939 se činnost oddělení pro vyšetřování komerčních a průmyslových zaměstnanců v r. 1940 zase zvýšila. Celkem bylo vyšetřeno 820 osob, a to většinou uchazečů o místa komerčních úředníků v průmyslových a jiných podnicích. K dosavadním podnikům, pro které ústav vyšetřuje, přistoupilo 5 firem nových, z toho 4 z průmyslu, zpracujícího kov. Vedoucí tohoto oddělení, tajemník Fel. Tríska, spolupracoval velice úzce s oddělením organizačním a s oborem pro průmyslové školení. Tato spolupráce se ukázala velmi užitečnou a vedla k tomu, že ústav je stále více přibírán vedením podniků k řešení otázek personální i technické organizace. V oddělení byly sledovány dále také otázky kvalifikace dělníků a otázky osobních oddělení a pod.

7./ Oddělení pro veřejné zaměstnance.

Oddělení je ve styku a provádí psychotechnické zkoušky dosud pro tato ministerstva: pro ministerstvo vnitra /četnictvo a státní policie/, pro ministerstvo veřejných prací /zvláště strojnici od těžných strojů, mítači a narážeči státních dolů/, pro ministerstvo dopravy /strojvůdci, řidiči, úředníci dopravní a komerční služby, průvodčí osobních vlaků, hradláři, výměnáři a posunovači/.

Za rok 1940 bylo vyšetřeno celkem 435 osob pro jmenovaná ministerstva, jak je patrné z příložené tabulky. K této zprávě je třeba ještě dodat, že ministerstvu vnitra, na základě předběžného jednání s pražským policejním ředitelstvím byl v září podán návrh na provádění psychotechnických zkoušek dopravních strážníků, především u pražské policie. Dále výsledky 37 zkoušek strojníků, které jsme provedli v květnu

pro ředitelství báňských závodů v Příbrami, byly seřaděny podle prospěchu do pěti skupin, speciálně za účelem výběru pro práci u těžných strojů. Dne 6.června ředitel a Ing.Mayer provedli při tom zájezd do Příbrami, aby mohli na místě konati pracovní studie jmenovaných kategorií.

Dne 14.června podána byla zpráva ministerstvu dopravy o vykonaných zkouškách se 198 průvodčími osobních vlaků, a zároveň žádost, aby titíž zkoušenci, za účelem ověření naší zkušební metody, byli dáni k dispozici pro další zkoušky. Tyto zkoušky mohly být provedeny z technických důvodů jen se 173 průvodčími a v říjnu podána ministerstvu dopravy zpráva o celém šetření, obsahující distribuci vyšetřených průvodčí, kteří podle celkového výsledku psychotechnických zkoušek byli zařazeni do 5 známkových tříd. Se žádostí podán současně návrh, obsahující soubor 7 testů, který byl vybrán z celkového počtu 16 prováděných testů na základě vypočtených korelací psychotechnických výsledků u jednotlivců s ovědčením v praxi, což bylo prováděno na podkladě zvláštního našeho dotazníku, který vyplňovali představení těchto, námi zkoušených průvodčí. Tímto souborem testovým budeme nyní prováděti psychotechnické zkoušky průvodčí uchazečů ČMD, po případě bude ho použito k přezkoušení těch, kteří již tuto službu konají. Hned nato, na podkladě pracovních studií, které ředitel s Ing.Mayerem vykonal v červnu u hradlářů a výměnářů ČMD na několika pražských nádražích, vypracovali jsme nový soubor zkoušek, jak testových, tak aparátových, pro tyto kategorie, obsahující celkem 9 zkoušek a na základě povolení ministerstva dopravy provedli jsme s tímto souborem orientační zkoušky 120 zaměstnanců ČMD v Praze, Plzni, Olomouci, Mor.Ostravě, Čes. Budějovicích. /Z celkového počtu 120 zaměstnanců přišlo 18 až na leden 1941./ Oddělení řídí univ.prof.Dr.Šeracký, při čemž úsek dopravní vede Ing.L.Mayer, úsek bezpečnostní doc.Dr.A.Ivanov.

II. Ekonomie práce. =====

1./ Oddělení organizační.

Po několika poradách s vedoucími organizačními pracovníky kruhů průmyslových a obchodních se ústav rozhodl zřídit zvláštní oddělení pro tyto otázky. Ukázalo se totiž, že by práce ústavu byla neúplná a účinek jeho snah by se minul cílem, kdyby neměl možnost působiti na tuto velmi důležitou složku výrobního a distribučního procesu. Z rozhovorů vyšel také plán Poradního sboru pro otázky organizační, k jehož uskutečnění bude přikročeno v roce 1941. Dále byly vykonány přípravy pro uspořádání organizačních kursů pro dílenské mistry a také plán kursu pro vedoucí organizační pracovníky v podnicích. Ústav získal pro vedení těchto úkolů organizačního odborníka A. Roštlapila. Byla navázána úzká spolupráce s Národním komitétem pro vědeckou organizaci práce.

2./ Měření práce.

Časové a pohybové studie, které jsou jedním z nejdůležitějších předpokladů moderní organizace práce a také spravedlivého hodnocení práce, byly u nás do nedávna velmi zanedbávány. Jen několik málo podniků má své časoměřiče, a jen některé z nich postupují v těchto věcech podle vědeckých metod. Nebylo také u nás příležitosti k zapracování do tohoto oboru. Za těchto okolností bylo zřízeno zvláštního oddělení pro měření práce důležitým, ale obtížným podnikem. Ve spolupráci s Ing. F. Schroglem, tajemníkem Českomoravského komitétu pro vědeckou organizaci práce, byly položeny základy k vyřešení¹ těchto úkolů. Byla opatřena základní aparatura časoměřičská, zacvičen asistent pro tyto úkoly a vypracován plán dalšího vybudování tohoto oddělení. Pro rok 1941 jsou v programu kursy pro časoměřiče a také časoměřičský výzkum v několika podnicích. Ústav má nyní po stránce technické možnost konat i pohybové studie, neboť byl opatřen snímací i promítací přístroj kinematografický pro 16 mm film, a také aparatura pro snímky kinecyklografické.

3./ Výzkum práce.

Výzkum práce po stránce technické, psychologické i fyziologické jest vlastně ústředním úkolem našeho ústavu. Bylo proto vždy naší snahou opatřiti potřebnou aparaturu a vhodné laboratorní místnosti. V suterénu ústavu byla adaptována část, která kdysi byla tiskařskou dílnou. Byla zřízena pokusná dílna, kde možno konati pracovní pokusy v prostředí, velmi obdobném normálnímu prostředí průmyslových prací.

v bezprostřední blízkosti této dílny byla zřízena fyziologická laboratoř.

V roce 1940 bylo prozatím pracováno především v oboru fyziologickém; pod vedením doc. Dr. E. Beny byl zpracován materiál z výzkumu kardiovaskulárního systému. Šlo

o tyto otázky:

- a/ zotavovací rychlost činnosti srdeční; na tepech srdce byl zjišťován průběh tohoto zotavování.
- b/ antagonistická činnost nervu akcelerantního a nervu vagu.
- c/ elektrokardiografický výzkum složek činnosti srdeční a jejich vzájemné korelace.

Dále byly zkoumány antropometrické závislosti výšky, váhy a věku. Na základě těchto výzkumů byly vypracovány standardy pro hochy mezi 13.- 17. rokem.

Pro fyziologickou laboratoř byl zakoupen chronaximetr, dále přístroj pro měření kožního odporu a také katodový oscillograf. Všechny tyto přístroje byly konstruovány speciálně se zřetelem k jejich upotřebení ve fyziologické laboratoři pro výzkum práce, a jejich účelnost kontrolována řadou pokusů.

4./ Oddělení pro výzkum hospodářského náboru.

Při Ústavu lidské práce byl v červnu loňského roku ustaven Poradní sbor pro otázky reklamní, jehož předsedou je A. Roštlapil. Je to u nás jediná instituce, zabývající se soustavně a vědecky výzkumem náboru.

V roce 1940 provedl Poradní sbor 9 studijních prací. Ing. B. Čermáková-Elicerová referovala o tom, jak dnes uspokojití zákazníka. Ředitel Jan Jedlička se zabýval řešením otázky, jak působití na českého spotřebitele. J. Šetek podal zprávu o své studijní cestě referátem o reklamě v severských státech a u nás. Po rozpravě o referátu prof. Dr. J. Hallera o češtině v reklamě se Poradní sbor rozhodl hájití všude stanovisko, aby se při provádění náboru užívalo výhradně správného jazyka. Adolf Roštlapil referoval o plánovitě organisovaném náboru a jeho odlišné funkci v hospodářství liberalistickém a řízeném. Současně podal výklad o významu slova nábor, které se nově zavádí do odborného názvosloví. J. Schreiber se zabýval prostudováním organisace regionální propagace v našich zemích. J. Henrych referoval o dobové výkladní skříní a grafik J. Tišnovský o písmu v reklamě se zvláštním zřetelem k písmu konstruovanému. Na poslední studijní schůzi podal Ing. J. Stehlík přehled o možnostech použití účtárny ve službách reklamy.

Z rozprav o těchto referátech získal Poradní sbor četné náměty, které postupně uskutečňuje. Navázal styky a soustavně spolupracuje s úřady, korporacemi a jinými organisacemi, s nimiž projednal a řešil řadu odborných otázek. Pracuje na vytvoření

odborného názvosloví a pojmosloví stejným způsobem, jakého se používá při této práci v jiných vědeckých ústavech. Poradní sbor byl samozřejmě ve stálé činnosti se všemi složkami ústavu a spolupracuje při jeho propagaci.

III. Průmyslové školení, nácvik, doškolení.

=====

Myšlenka učňovských dílen, propagovaná Ústavem lidské práce, si získala v roce 1940 další uplatnění. Tři nové podniky zřídily učňovské dílny pro strojnický obor podle směrnic ústavu. S několika dalšími byly navázány styky a zřízení dílen se připravuje. Ve většině podniků, s nimiž ústav spolupracuje, nezůstalo však jen při školení učňů, nýbrž byly rozvinuty také otázky odborného doškolení dělnictva a ústav se všude činně této práci radou i návrhy zúčastní.

Vedle oboru strojnického byly připraveny pracovní plány také pro dílny obuvnické, slevačské a v poslední době pro nácvik dělníků textilních.

Rok 1940 byl pro vývoj tohoto pracovního úseku ústavu velmi významný i po té stránce, že bylo možno zhodnotit delší časový úsek zřízených již učňovských dílen. Velice dobré zkušenosti a celkový úspěch těchto snah dovoluje ústavu přistoupit k větší akci na tomto poli, která jest připravena na rok 1941. Práce zde vede Ing. J. Havlíček.